

35. Нор В.Т. Роль суду у встановленні обставин справи за чиним КПК України та його новим проектом // Актуальні проблеми кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи та оперативно-розшукової діяльності: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса). – 2011. – с. 264–267.

36. Нор В.Т. Істина у кримінальному судочинстві: концептуальні підходи та їх реалізація // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики. У 2 т / нац. юрид. акад. Одес.; упоряд.: Ю.О. Гурджі, А.М. Притула. – О.: Б.в., 2010. – Т. 2: Кримінальний процес, криміналістика, оперативно-розшукова діяльність та судова експертиза: Матеріали 2-ї міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 8 жовт. 2010 р.). – с. 239–243.

37. Орлов Ю. Принцип состязательности в уголовном процессе: значение и пределы действия // Российская юстиция. – 2004. – № 2. – с. 52–53.

38. Маляренко В. Змагальність сторін у кримінальному судочинстві. Окремі аспекти становища суду в змагальному процесі // Вісник прокуратури. – 2003. – № 1. – с. 15–21.

УДК 343.98

СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ НА ВІДОМОСТІ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ КОМЕРЦІЙНУ АБО БАНКІВСЬКУ ТАЄМНИЦЮ

INVESTIGATORY SITUATIONS OF INVESTIGATION OF CRIMINAL TRESPASS ON INFORMATION WHICH CONTAINS COMMERCIAL SECRET OR BANK SECRECY

Курман О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики
Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

У статті проводиться аналіз законодавства, що визначає поняття комерційної та банківської таємниці відповідно до ст. ст. 231 та 232 КК України. Розглядаються типові слідчі ситуації досудового розслідування стосовно злочинних посягань на відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю, наводиться перелік обставин, що підлягають доказуванню. Пропонується перелік слідчих дій у розрізі кожної ситуації.

Ключові слова: слідчі ситуації, комерційна таємниця, банківська таємниця, комплекси слідчих дій, розслідування злочинів.

В статье осуществлен анализ законодательства, определяющего понятия коммерческой и банковской тайны согласно ст. ст. 231, 232 УК Украины. Рассматриваются типовые следственные ситуации досудебного расследования преступных посягательств на сведения, составляющие коммерческую или банковскую тайну, дается перечень обстоятельств, подлежащих доказыванию. Предлагаются комплексы следственных действий в разрезе каждой ситуации.

Ключевые слова: следственные ситуации, коммерческая тайна, банковская тайна, комплексы следственных действий, расследование преступлений.

In this article it was carried out an analysis of legislation which determines the definition of commercial secret and bank secrecy according to the articles 231-232 of the Criminal Code of Ukraine. There were considered some typical investigatory situations of prejudicial inquiry of criminal trespasses on the information which contains commercial secret or bank secrecy and a list of circumstances which need to be proven. There were also suggested complexes investigations in any given situation.

Key words: investigatory situations, commercial secret, bank secrecy, complex investigations, investigation of crime.

Сьогодні ні в кого не виникає питань щодо ролі та значення слідчої ситуації для організації розслідування злочинів. Вона впливає на формування розслідування конкретного злочину, висунення версій, поєднання слідчих і оперативно-розшукових дій та їх черговість з метою досягнення позитивного результату. У криміналістичній літературі відмічається, що поглиблений її аналіз дозволяє впорядкувати складний процес розслідування, накреслити орієнтири й ефективні методи пізнання істини, зосередити зусилля слідства на найперспективніших напрямках з урахуванням висунутих версій [1, с. 91, 92].

Проблеми слідчої ситуації у криміналістиці приділялася певна увага [2, с. 627-637; 3; 4, с. 376-413]. Ця категорія вважається складовою як криміналістичної тактики [7, с. 52], так і методики розслідування злочинів [5, с. 12; 6, с. 134-152]. У той же час розробка слідчих ситуацій стосовно злочинних посягань на відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю, не мала місця, що викликає потребу дослідження зазначеної проблеми та визначає актуальність даної теми.

Кримінальний кодекс України містить декілька статей, якими встановлена відповідальність за вчинення таких дій. Так, у ст. 231 КК України закріплено, що злочинними вважаються навмисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких

відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності. Ст. 232 цього ж закону визначає протизаконним також умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності.

Відповідно до ст. 36 Господарського кодексу України відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону.

Таким чином, інформація представляє комерційну таємницю за наявності ознак: 1) має дійсну або потенційну комерційну цінність в силу необізнаності з нею третіх осіб; 2) до неї не існує вільного доступу на законних підставах; 3) власник або уповноважена ним особа вживає заходи щодо збереження її конфіденційності.

Інформація, що складає комерційну таємницю, повинна бути зафіксована на матеріальному носії (папері, магнітному чи оптичному носії, фотонегативі чи іншому матеріальному об'єкті) та забезпечена реквізитами, що

дозволяють її ідентифікувати. Це можуть бути: результати дослідів та їх протоколи, дані про якість матеріалів, документація з виготовлення продукції, креслення, формули та рецепти, статистичні розрахунки, звіти про виготовлену продукцію або наданих послугах, картотеки та електронні бази даних клієнтів, відомості про організацію виробництва, методи реклами, інформація про джерела фінансування тощо. У деяких ситуаціях інформація, що складає комерційну таємницю, може втілюватися в предметах – виробках, блоках, агрегатах, приборах і речовинах. Однак і в даному випадку для визнання відомостей, втілених у предметах, комерційною таємницею, необхідно, щоб інформація була попередньо задокументована у встановленому порядку. Склад та обсяг відомостей, що складають комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються власником або уповноваженою ним особою.

Банківською таємницею вважається інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту. Банківською таємницею, зокрема, є: 1) відомості про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України; 2) операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди; 3) фінансово-економічний стан клієнтів; 4) системи охорони банку та клієнтів; 5) інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи – клієнта, її керівників, напрями діяльності; 6) відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація; 7) інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню; 8) коди, що використовуються банками для захисту інформації; 9) інформація про банки чи клієнтів, що збирається під час проведення банківського нагляду [7].

У криміналістичній літературі слушно зазначається, що не існує тотожних злочинів. Водночас кожна одиночна подія – це прояв однотипних (однопорядкованих) подій, що характеризується наявністю не тільки індивідуальних, але й типових ознак [8, с. 249]. Слідча ситуація виступає в рамках методики розслідування окремого виду злочину лише тоді, коли вона отримує свою типізацію [1, с. 91-92].

На наш погляд, усі слідчі ситуації у провадженнях про незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, які виникають на досудовому розслідуванні, доцільно поділити на дві основні групи залежно від джерела надходження інформації, обсягу та змісту даних:

1) *Інформація про незаконне збирання або використання відомостей надійшла від власника або уповноваженої особи, спосіб злочину невідомий.*

2) *Інформація про незаконне збирання або використання відомостей надійшла від власника або уповноваженої особи, спосіб злочину закамфльований під звичайну крадіжку з приміщення.*

У першій ситуації програма дій слідчого по її вирішенню складається із з'ясування обставин виявлення фактів викрадення або використання інформації, встановлення свідків події, уточнення часу та місця вчинення злочину, встановлення способу розголошення інформації.

При розслідуванні злочинів, пов'язаних із незаконним збиранням з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, доказуванню підлягають наступні обставини:

1. Чи є дані відомості комерційною таємницею, та які заходи були вжиті для збереження даної інформації власником. Чи містять відомості банківську таємницю.

2. На якому матеріальному носії була зафіксована інформація, що складає комерційну або банківську таємницю

(його характеристики, зовнішні ознаки, що говорять про наявність комерційної таємниці, реквізити, відповідні грифи).

3. Характеристики юридичної особи (власника), яким чином використовувалась зникла інформація.

4. Хто відповідальний за збереження документа (коли був отриманий документ, як оформлено отримання).

5. Що відбулося: втрата документу або його викрадення.

6. Спосіб викрадення документу, незаконного отримання інформації (які технічні засоби використовували злочинці).

7. Які предмети зникли разом з документом або з'явилися на місці події.

8. Час та місце заволодіння інформацією.

9. Чи є ознаки маскуванню порушення правил зберігання документа.

10. Хто винен у втраті документу.

11. Кількість осіб, що брали участь у злочині.

12. Хто вчинив викрадення. Яким шляхом злочинець проник до місця зберігання інформації та яким чином його покинув.

13. Мотиви та цілі злочинців.

14. Кого може зацікавити викрадена інформація.

15. Кому була передана інформація, що становить комерційну або банківську таємницю, та на яких умовах.

16. Хто може повідомити відомості, які необхідні для розкриття злочину.

17. Які обставини сприяли виходу документа з законного обігу.

18. Спосіб розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю.

19. Час та місце розголошення інформації, що становить комерційну або банківську таємницю.

20. Хто вчинив розголошення інформації.

21. Як були використані відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю.

22. Чи не були здійснені дії з отримання інформації внаслідок шантажу чи погрози насиллям.

23. Розмір матеріальної шкоди, яка була завдана власнику комерційної таємниці.

Програма дій слідчого у такій ситуації виглядає наступним чином:

1) допит заявника для з'ясування всіх обставин вчиненого злочину та даних про можливих підозрюваних; 2) огляд місця зберігання носіїв інформації (приміщень, сейфів, сховищ, технічних засобів); 3) допит осіб, які виявили відсутність документів, що містять комерційну або банківську таємницю; 4) допит особи, відповідальної за зберігання відповідних документів; 5) тимчасовий доступ до документів, що регламентують порядок та умови зберігання, а також видачу документації; 6) допит осіб, які отримували конфіденційні документи для роботи на законних підставах; 7) допит інших свідків про обставини вчинення злочинних дій; 8) допит особи, у якій знайдено викрадений документ або інші сліди злочину; 9) допит підозрюваних осіб про службове становище, обставини вчинення злочину; 10) проведення обшуків у підозрюваних осіб за місцем проживання та за місцем роботи з метою виявлення речових доказів; 11) призначення криміналістичних та технічних експертиз для встановлення способу та знарядь злочину; 12) проведення оперативно-розшукових заходів за дорученням слідчого з метою встановлення замовника інформації; 13) проведення очних ставок.

Специфіка другої ситуації полягає у тому, що факт незаконного отримання інформації, що представляє комерційну цінність, вуалюється викраденням великої кількості сторонніх предметів. Це, насамперед, стосується крадіжки всієї оргтехніки (особливо комп'ютерів), яка знаходилася в приміщенні. Слідчому у такій ситуації важко визначити, на що саме були спрямовані дії злочинців – на конкретний

системний блок із важливою інформацією чи на все майно. Такі крадіжки є інсценованими і представляють собою способи незаконного отримання важливих відомостей. При чому безпосередній виконавець такої крадіжки може і не підозрювати про наявність та цінність такої інформації. Організатором та пособником у даних ситуаціях є, як правило, одна особа, що бажає отримати необхідну інформацію.

Планом розслідування у даній ситуації необхідно передбачити проведення наступного комплексу слідчих дій: 1) огляд місця події – приміщення, де знаходилися викрадені речі та предмети; 2) допит заявника про обставини вчинення крадіжки; 3) огляд облікової документації, яка регламентує доступ до окремих приміщень чи технічних засобів; 4) допит особи, яка виявила відсутність документів, речей чи предметів, що містять комерційну або

банківську таємницю; 4) допит особи, відповідальної за зберігання відповідної інформації; 5) допит осіб, які отримували конфіденційні документи для роботи на законних підставах; 7) допит інших свідків про обставини вчинення злочинних дій; 8) призначення криміналістичних експертів. У подальшому програма дій слідчого будується за методикою розслідування крадіжок із проникненням. У випадках затримання особи, що вчинила крадіжку, проводиться допит стосовно з'ясування відомостей щодо особи замовника та наводчика.

Розглянуті слідчі ситуації є умовними. Це пояснюється тим, що практично неможливо навіть стосовно окремо взятої ситуації вирізнити і врахувати всі чинники, які впливають на її виникнення й вирішення. Тому можливі й інші алгоритми дій щодо розслідування розглянутих дефініцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хлюпин Н. И. Следственные ситуации и методика расследования преступлений // Актуальные проблемы раскрытия преступлений: Сб. науч. стат. / Под ред. Ю. М. Козлова. – М.: ВЮЗИ, 1985. – С. 88-100.
2. Белкин Р. С. Курс криминалистики / Р.С. Белкин. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 837 с.
3. Великанов С. В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методиці: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12. 00. 09 / С.В. Великанов; Нац. юрид. акад. України. – Х., 2002. – 19 с.
4. Зорин Г. А. Теоретические основы криминалистики / Г.А. Зорин. – Минск: Амалфея, 2000. – 416 с.
5. Швець Н. Л. Проблемы методики расследования злочинів, пов'язаних з порушенням прав споживачів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12. 00. 09 / Н.Л. Швець; Нац. юрид. акад. України. – Х., 2003. – 19 с.
6. Шевчук В. М. Методика розслідування контрабанди: проблеми теорії та практики / В.М. Шевчук. – Х.: Гриф, . – 280 с.
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.
8. Шепитько В.Ю. Криминалістика: Курс лекцій / В.Ю. Шепитько. – Х.: Одиссей, 2003. – 349 с.

УДК 343.14

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОРЯДКУ ВИЗНАННЯ СУДОМ НЕДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ У СТАДІЇ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

SOME QUESTIONS OF THE ORDER OF INADMISSIBILITY OF EVIDENCE BY A COURT IN THE TRIAL PHASE

Литвин О.В.,

здобувач кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню порядку визнання судом недопустимості доказів у стадії судового розгляду за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Детально розглянуто питання про можливість визнання судом доказів недопустимими за власної ініціативи. Обґрунтовано, що момент та порядок вирішення питання про недопустимість доказу має варіюватися у залежності від характеру недопустимості доказу (тобто від того, чи є доказ очевидно недопустимим).

Ключові слова: судовий розгляд, доказування, недопустимість доказів, суд, сторони.

Статья посвящена исследованию порядка признания судом недопустимости доказательств в стадии судебного разбирательства по новому Уголовному процессуальному кодексу Украины. Детально рассмотрен вопрос о возможности признания судом доказательств недопустимыми по собственной инициативе. Обосновано, что момент и порядок разрешения вопроса о недопустимости доказательств должен варьироваться в зависимости от характера недопустимости доказательства (то есть от того, является ли доказательство очевидно недопустимым).

Ключевые слова: судебное разбирательство, доказывание, недопустимость доказательств, суд, стороны.

The article is dedicated to the study of the order of inadmissibility of evidence by a court in the trial phase per the new Criminal Procedure Code of Ukraine. Possibility of a court evidence inadmissibility under own initiative were examined in details. It was proven that time and procedure for resolution of the issue of inadmissibility of evidence should vary depending on the nature of the inadmissibility of evidence (i.e., based on whether the evidence clearly unacceptable).

Key words: trial proof, the inadmissibility of evidence, the court, the parties.

Постановка проблеми. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України вперше закріпив порядок визнання доказів недопустимими у судовому розгляді. Деякі проблеми, пов'язані із цим порядком, вже досліджувалися у наукових працях А.П. Бушенка, Ю.М. Грошевого, Н.М. Басай, О.В. Капліної, Н.С. Карпова, Т.В. Лукашкіної, В.В. Рожнової, М.Є. Шумила, М.А. Погорецького, О.С. Ткачука, О.Г. Шило, однак невіршеними залишилися деякі питання, пов'язані із реалізацією нового порядку визна-

ння доказів недопустимими, із можливістю суду визнавати докази недопустимими з власної ініціативи. У зв'язку з цим метою статті є визначення можливості суду визнавати докази недопустимими з власної ініціативи, а також визначення порядку постановлення ухвал про визнання доказів недопустимими.

Виклад основного матеріалу. Ст. 89 передбачає, що суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення.